

Geahčastagat, olggušteapmi ja albma duoji gáibádus – duodjekontrolla duojáriid vásáhusan

SIGGA-MARJA MAGGA
Oulu universitehta

Giedahalan duoji sosiála kontrolla duojáriid vásáhusan. Duoji sosiála kontrolla lea sámi servodaga vuohki buvttadit ja doalahit duodjenorpmaid – servodaga oktasaš oainnuid duodjeárbevierus. Geahčastagaiguin kontrollerejit duojára sosiála ja kultuvrralaš dáidduid, mat dutkamušas gullet oktii duddjondáidduiguin. Olggušteapmi fas sirre duojára dahje su dujiid normatiiva duodjeáddejumi olggobeallái. Albma duoji norbma meroštallá makkár duodji galgá leat. Dákkár dáhpáhusain duojár galgá juoga ládje čilget ja legitimeret iežas kultuvrralaš máhtuid. Duojárat huksejit kontrolla ektui vuostefámu mii lea ealli sámi kultuvrra eaktu. Duoji sosiála kontrolla addá maid duojáriidda signálaid das ahte sii gullet sámeservodahkii vaikko orošedje sámi guovllu olggobealde.

Fáddásánit: sosiála kontrolla, duodji, norbma, geahčastat, olggušteapmi

1 Álggahus

Mannan čavčča okta rivgu árvalii oalle garrasit ahte moson dat gávttit rivdet, go dán áigge nuorat gorrot daid mas beare ja geavahit vaikko makkár ivnniid. In mun dasa gillen vástidit, go mun gal jurddašin, ahte siihan [boares olbmot] goittotge čuvodit nuoraid ja geahčadit, ahte mo sii [nuorat] láhttejit. (M. Magga 2009.)

Dán artihkkala fáddán leat sosiála kontrolla vuogit mainna duoji norpmat stivrejuvvojit. Go duojár duddjo dahje hutká aivve ođđalágan hábmema, de son ii daga dan beare okto, muhto eará sápmelaččaid árvoštallama vehkiin. Duojára sosiála biras kontrollere, ahte duddjon dáhpáhuvvá duodjenorpmaid – servodaga oktasaš duodjeárbevieru oainnuid – mielde, ja juohká «ránngáštusaid», jos norpmat rihkkojuvvojit. Sitáhtas duojár Maarit Magga muitala mo okta Suoma beale rivgu imaštallá dálá sámenuoraid gáktegoarrunvugiid, mat su mielas orrot leamen sámi duodjeárbevieru vuostá. Nuorat gal eai Magga mielas duddjo sahtedohko daningo son diehtá, ahte boarrásit olbmot dárkilit čuvodit nuoraid duddjoma. Muhtin sosiála kontrolla vuogit dego «čuvodeapmi ja geahčadeapmi» orrot duojára mielas leamen lunddolaš vuogit bearráigeahčat nuoraid duddjoma ja gárvodeami.

Sosiála kontrolla dárkkuha mekaniismmaid mainna searvvuš viggá stáđásmahttit spiehkastagaid. Duoji sosiála kontrolla dahje duodjekontrolla ulbmilin lea njulget spiehkastagaid mat gusket duodjenorpmaide. Dat dárkkuha maiddái vuogi mainna duodjenorpmat geavahuvvojit ággan eará vuorrováikkuhusain. Go lea sáhka kontrollas, de lea sáhka maid váldeoktavuođain ja válldi mánggalágan beliin. (Alasuutari 1995: 139–140; Innes 2003: 6; Likki & Staerklé 2014: 407.) Artihkkala guovddážis lea duodjekontrolla maid duojárat leat vásihan.

Dutkanmateriálan leat Oulu universitehta Giellagas-instituhtas jagis 2009 dollojuvvon Sámi álbmotbeaiveseminára ovdasáгат. *Sámi Design – duoji hásta-leaddjigo?* -semináras guhtta duojára ja hábmejeaddji suokkardalle árbevirolaš duoji ja hábmema gaskavuodaid ovddalgihtii meroštallojuvvon fáttá vuodul. (Gč. S-M. Magga 2010.) Lean välljen Maarit Magga, Elli Maaret Helandera ja Seija Ranttila ovdaságaid ja jorgalan suomagielat sitáhtaid sámegillii. Dát golbma duojára ovddastit mu oainnu mielde sápmelaš dálá hábmema sierra surggiid ja leat danin ávkkálaččat duodjekontrolla luonddu suokkardallamis: Magga ovddasta árbevirolaš duoji, Helander dáiddaduoji ja Ranttila industriija tekstiilahábmema. Sii leat buohkat ožžon lohkat artihkkala vuosttaš veršuvnna, ja mun lean váldán vuhtii kommeanttaid maid lean sis ožžon.

Seminára lea dilálašvuolta, masa hállit ráhkkanit ja välljejit ovdanbuktima sisdoalu jo ovddalgihtii. Lean čállán Giellagasa seminára ovdaságaid sánis sátnái ja gieđahallan dutkanmateriála teakstan. Dulkon ja analyseren teavsttaid diskursa-analiissa metodain, gos välljen ja lokten hupmanvuogiid mainna hállit huksejit mearkkašumiid duodjekontrolla ektui. Guovddážis lea giellageavaheapmi duoh-tadili oassin ja huksejeaddjin. Dalle ii leat dehálaš dat, leango dulkon duojáriid áigumušaid «riekta». Dehálaš lea ipmirdit konteavstta, gulahallanoktavuohta, gos olbmuid cealkámušat ožžot dihto sisdoaluid. (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 28.)

Lean diđolaš mu válldis dutkin välljet dihto posišuvnnaid mu informánttaid ektui ja das, ahte informánta šaddá posišuvdnii, gosa son ii lean álgoálggus áigon. Mu ulbmilin lea goittotge čatnat giellageavaheami huksen mearkkašumiid sámiiid sosiokultuvrralaš oktavuođaide. Dalle sáhtá duodjekontrolla mearkkašumiid geahčadit almmolaš dásis ja dulkot makkár čuovvumušat dain leat sámi servodahkii. (Gee 2011; Länsman 2004; Pietikäinen & Dufva 2006.)

Artihkal ohcá vástádusaid gažaldagaide, makkár duddjomii ja duodjái gulle-vaš áššiid sámesearvvuš duojáriid vásáhusaid mielde kontrollere, makkár válde-mekaniismmaid duodjekontrolla hukse, ja dohkkehitgo duojárat kontrolla. Álggos suokkardan sosiála kontrolla duoji ektui, ja mo válldi ipmirduvvo dan oktavuođas.

Lean sirren duodjekontrolla vugiid ovdaságaid vuodul golbman ovdamearkan: *Geahčastahkan, olggušteapmin ja albma duoji gáibádussan*. Dáid ovdamearkkaid giedahalan kapihttaliin golbma, njeallje ja vihtta. Loahpas dutkkan maid duodjekontrolla mearkkaša ja makkár váikkuhusat kontrollas leat sámi servodahkii.

2 Duodji ja sosiála kontrolla

Duodji lea sápmelaččaid árbevierru ja árgabeaieallin, masa gullet biktasat, atnubiergasat ja činjat. Sápmelaččaid eallinbirrasat leat váikkuhan duoji hábmemii, ávnnasteapmái ja geavaheapmái, ja danin duodji ja duddjon leat báikkálaččat ja sogaide čatnasan vierut. Materiálaid, tehnikkaid ja olles duodjeestetihka sáhtttá lohkat leat *árbevirolažžan*, muhto dakkár mearkkašumiin, ahte árbevirolaš ipmirduvvo kultuvrralaš konvenšuvdnan. Dat ii leat bissovaš, muhto servodagas jámma digaštallanfáddán. Duoju galgáge álo meroštallat odđasit dan mielde man oktavuodas das lea sáhka. Mángii maid *duojárat* háliidit meroštallat ja guorahallat, mii duodji lea ja makkár duoju ieš duddjo ja mo geavaha báikkálaš ja iežas sohkkii gullevaš elemeanttaid ávkin.

Hábmen lea buktaga hámi ohcan, mii lea *hábmejeaddji* bargu. Duodji lea maid hábmen, muhto dán dutkamušas dat mearkkaša *hábmejeaddji* estehtalaš válljejumiid, man vuodđun lea duodji dahje eará sápmelaš symbolat ja mearkkat. Dattetge duoju ja hábmema rádjii ii leat álo nu čielggas. Hábmen ii álo čujut dihto sámequivlvi dahje sohkkii nu mo duodji dahká. Artihkkalis mun sirren doahpagiid *duodji* ja *hábmen*, *duojár* ja *hábmejeaddji* vai sáhtán buorebut čájehit mo sosiála kontrolla doaibmá daid oktavuodas.

Sámeservodaga sosiála, ekonomalaš, ekologalaš dahje politihkalaš dilit váikkuhit dasa makkár mearkkašumiid sápmelaččat bidjet duodjái. Duodjenorpmat ihtet, rivdet ja jávket áiggi mielde, daningo duodji lea sápmelaččaide guovddáš kultuvrralaš olggosbuktinvuohki. Servodaga lahtut digaštallet jámma norpmaid birra, ja dat leage duodjenorpmaid váimmus ja iešvuohta. Duojárat ohppet iežasat ruovttubirrasis dovdat rájáiid ja njuolggadusaid – norpmaid, maid siskkobeaalde duddjojit. (Alasuutari 1995: 139; Guttorm 2010: 149.)

Maja Dunfeld (2006: 45) čállá, ahte duodji lea sámi servodagas gulahallan-gaskaoapmi olbmuid kollektiiva ja individuála posišuvnnaid vuodul. Duojsis, duddjomis ja duoju geavaheamis – duodjedoaimmas – leat sámi servodagas oktiičadni rollat, ja dat speadjalastet dan, mo dihto olmmošjoavku ovttasbargá

sierra sosiála ollisvuodain. Gunvor Guttorma (2010: 17) oainnu mielde duodji lea fysalaš ja kultuvrralaš buktaga lassin maid jurdda, moalkás čanastat, mas earret eará kultuvrralaš, sosiála ja institutionála diskurssat váikkuhit duodjeáddejupmái.

Guktuin oainnuin duoji sosiála mearkkašumis leat ovttaláganvuodát dasa mo mun ipmirdan duoji sosiála beali. Mun joatkkán Guttorma *duodjejurdda*-doahpagis vel guhkkelii, ja dat stivre mu dutkamuša dakkár servodatdutkan gieddá, gos árbevierru ipmirduvvo hupmanvuohkin, diskursan, mii doalaha ja hukse árbevieru. Dakkár konstruktiivvalaš geahččanguovllus duodji lea – geavatalaš ja duodálaš kultuvrralaš olggosbuktima lassin – kultuvrralaš geardduhemiid, nammademiid ja konvenšuvnnaid gaskaoapmi ja boadus. Gielas boahtá ovdan, mo ja makkár oktavuodain duoji birra hubmojuvvo. Ovdamearkka dihte jos daddjojuvvo ahte duodji lea árbevirolaš, de lea árbevirolašvuoda sisdoallu gitta das gii nie lohká ja mainna ulbmiliin son dan lohká. Jos dan cealká Sámediggi, de dat hukse politihkalaš orgána rollas earalágan mearkkašumi go vaikkoba ovttaskas duojár, gean vuolggasadjji lea persovnnalaš vásáhus. (Länsman 2004; Pietikäinen & Dufva 2006; Valkonen 2009.)

Go duodji ipmirduvvo leat diskursa, dalle maid duoji mearkkašumiid meroštallan lea gielalaš doaibma, mas leat čuovvumušat. Duodjenorpmaid *sosiála kontrolleren* lea doaibma, man čuovvumuššan váldi ja váldegaskavuodát riegiidit ja rivdet. Stuart Hall (1997: 49) čujuha Foucaultii ja čállá, ahte norbmakontrolla eaktun lea *dieđu* ja *válldi* oktiičanastat dakkár gažaldagas go gos ja man oktavuodas diehtu geavahuvvo dahje heivehuvvo.

Duodjedutkanmušas dakkár váldegazaldagat eai leat leamaš guovddázis. Duodjeárbevieru sirdásanproseassaid dutkamis leat guorahallojuvvon árbedieđu hálldašeaddji gaskavuodát. Árbediehtu meroštallojuvvo sosiála, sohka buolvvaid rasttildeaddji soahpamuššan, mas árbedieđu hálldašeaddjit, autoritehtat, mearridit mii dieđuid lea sirdin veara. (Porsanger & Guttorm 2011: 22; Guttorm 2011: 66.)

Go geahččá *árbediehtu*-doahpaga sosiála kontrolla bokte, de ii gaskkusteapmi ja sosiála soahpamuš heive álo nu bures oktii. Ieš alddis dat sistisdollet vejolašvuoda konfliktii dalle go servodat stivre duodjenorpmaid sosiála kontrolla bokte. Kontrolla sáhtta leat formála dahje virggálaš, maid earret eará Sámedikkit, duodjeskuvllat ja -searvvit geavahit sámi servodagas. Ruhtajuolludeamit, duodjevuodimat ja duodjeoahput čujuhit makkár duddjomii ja duodjeáddejumiide ášahusat bidjet deattu. Dán áigge leat earret eará duodjesearvvit ja duodjeskuvllat

ožžon oalle stuorra saji sámi servodagas ja dakko bokte stuorra válldi duodjenorpmaid huksemis, doalaheamis ja kontrollereimis.

Eahpeformála dahje eahpevirggálaš sosiála kontrolla geavahit servodaga ovttaskas olbmot dahje dihto joavkkut. Olbmot kontrollerejit maid ieža iežaset doaimmaid, mii lea dieđusge servodaga doaibmannávccaid dihte čielggas. Ráját formála ja eahpeformála kontrolla gaskkas eai vealttakeahtttá leat čielgasit oidno- sis iige álo sáhte diehtit leago kontrolla formála vai ii, daningo virggálaš ásahusat doibmet eanas Sámis, sápmelaččaid gaskkas. (Vrd. maiddái Innes 2003: 5–7.)

Servodatdutki Pertti Alasuutari (1995: 32) mielde sosiála kontrolla lea oassi organiserejuvvon servodaga doaimmas, iige dušše kontrolla dutkan atte olus ođđa dieđuid, muhto go dutká kontrollerejuvvon norpmaid mearkkašumiid servodagas, de beassá servodaga guovddázii, váldemekanismaide. Sosiála kontrollas lea válldi mielde daningo das leat váikkuhusat sihke dasa, gii norpma rihkku, ja dasa, gii juohká sankšuvnnaid. Kontrolla buvttada diskurssa, mii hukse kontrollere- jeaddjái ja kontrolla objektii dihto posišuvnnaid. Válldi ii goittotge doaimma beare- daid oassebeliid gaskkas, dat maiddái ráhkada ođđa posišuvnnaid ja addá vejo- lašvuoda doaibmat nuppe ládje norbmavuordámušain fuolakeahtttá. (Alasuutari 1995: 32; Hall 1997: 50.)

3 Geahčastat duodjekontrollan

Duodjekontrolla doaibmá mángga dásis: formála kontrollan nugo ovdamearkka dihte jagi 1980 Sámekonfereanssa dohkkehan Sámi Duodji -mearkka bokte (gč. 5. kapihttala) dahje eahpeformála kontrollan, sápmelaččaid siskkáldas njuolggadusaid vuodul. Geahčastat lea láhttema eahpeformála, sánehis stivrenvuohki. Makkár oktavuodain geahčastat boahtá ovdan duojára vásáhusas ja makkár norpmaid geahčastagain kontrollere? Duojár Maarit Magga muitala ovdaságastis mo son dovddai geahčastaga fámu:

Ledjen moadde jagi ovdal gorrón dakkár 30-logumállet ránes Eanodat-gávtti, ja das lei vehá ođas dat ahte dasa ii gullan liidni. Leimmet hávdádusain ja mu ovddabealde čohkkái vuorrasit áhkku Eanodagas, oarjjabealde, Gárasavvonis. Mun dovdén gal olles dan beaivvi geahčastagaid gamustan, ja dovdén ahte mu čuvvo. Ja dasto moadde vahku hávdádusaid maŋŋá, de dat seammá áhkku

oaidná mu gávppis, buorástahttá ja lohká ahte «bures, dál mun gal sáhtán du buorástahttitge go dus ii leat dat ártegis gákti nalde». (M. Magga 2009.)

Magga lei hávdádusaide coggan gávtti mii sulastahtii dološ Eanodat-gávtti. Su gákti lei ránis, ii alit, nu mo dán áigge girkogávttit lávejit leat, iige sus lean liidni. Gákti ii orron leamen vuogas muhtin vuorrasit áhku mielas. Son čájehii njulges, intensiiva geahčastagaiguin, ahte nuorat nisu lei su mielas rihkkon dihto gárvodannorpmaid. Geahčastaga objeakta, Magga, fas dovddai boaldi kontrolla muođuin ja sealggis – gamustis.

Geahčastat ja geahččan leat olmmošlaš gulahallama vuogit. Olbmot dovdet ja dovddastit nuppit nuppiideaset sosiála doaibmin geahčastagaid bokte (Seppänen 2001: 37). Geahčastagas, maid Maarit Magga gamustis vásihii, sáhttá guorrat guokte dási, mas norbmakontrolla lea čadnon duodjái. Vuosttaš čuohcá nissona sosiála posišuvdnii ja nubbi báikái, girkui, gos posišuvdna árvvoštallojuvvo.

Sámi servodat atná árvvus nissona duodjedáiddu. Maarit Magga pro gradu -dutkanušas muhtin nissoninformánta lohká ahte «mun goit, jus oainnán gávtti, mun dakkaviđe álggán geahččat ahte mii dat lea [...] dathan muitala olu sámi kultuvrra áššedovdamušasnai. Dálá áigge dat muitala olu árvomáilmmis». (M. Magga 2002: 97.) Geahčastat čuohcá nissona duoddjondáidui maid sápmelaččat atnet kultuvrralaš kompetánsan, áššedovdamuššan. Vuokko Hirvonena (1999: 155) mielde duoddjončehppodat doarju nissona identitehta nissonin ja sápmelažžan dalle go dat dáhpáhuvvá servodaga árvvuid ja norpmaid mielde. Dalle duoddjon mearkkaša seamma go gulahallandáidu eará sápmelaččaiguin. Maarit Magga maid ieš ipmirda ahte duoddjon ja gulahallan gullet oktii:

Go orru doppe sámequovllus, de lea servoša doarjja hirkmat fámolaš, muhto maiddá kritihkka lea garas. Diedusge, doppehan don leat olles áigge dahkamušas olbmuiguin ja oaččut dakkaviđe máhcahaga das, goas leat rasttildan ráji. Dalle go mun fárrejin odđa bálgosii, go náitalin isida orohakkii, de doppe mun dego álggahin visot odđasit. Doppe mun galgen hukset mu iežan duojáridentitehta odđasit ja go ožžon mánáid, munnje lei hui dehálaš, ahte sáhtán sirdit mánáide dan maid mun ledjen ieš oahppan. (M. Magga 2009.)

Go nissonolmmoš náitala ja fárre odđa ássanguvlui, servoša eará lahtut árvvoštallet su sajádaga doppe. Dakkár servodagain gos duodji lea oassi sápmelaččaid beaivválaš eallimis, lea ovdamunnin jos eamit hálddaša jo ovddežis dáidduid

maid son dárbbáša iešmearrideaddji eallimis. Magga huksii iežas sajádaga ođđa birrasis duodjedáiddu bokte ja vuordá ahte earátge dahket nie su ektui. Son maid diehtá ahte duodjekontrolla lea okta vuohki gulahallat su ođđa ássanguovllus, ja son oazžu njulges máhcahaga duddjomis. Son ii loga njuolga geat árvoštallet servoša ođđa lahtu, muhto vástádusa sáhtta ohcat báikkis, girkus, gos kontrolla dáhpáhuvai sánehis konflikthan.

Lea dábálaš ahte nissonat, earenomážit áhkut, čuvvot dárkilit mo nuorat leat gárvodan girkus konfirmašuvnnaid áigge dahje mo moarsi lea heajain lihkestuvvan čájehit duddjondáidduidis vaikkoba irggi gárvvuin. Seija Risten Somby (2011: 9) čállá, ahte girkolaš oktavuodain kontrollerejeaddji geahčastagat eai čuoze dušše ovttaskas duodjái, gáktái, muhto maiddái duojára dáidduide ja su fulkkiid gárvodankompetánsii.

Maja Dunfjeld (2006: 46–47) govvida, mo dološ siidaservodat lei organiseren bargguid ja doaibmabirrasiid sohkaheallid mielde. Dievddut gávppašedje, meahcástedje ja guodhedje ealu, ja nissonat hálldašedje goađi ja luondubirrasiid goađi lahka ja dikšo bargguid mat guske beaivválaš eallimii. Áhkut dikšo mánáid ja fuolahedje, ahte juohkehaš goađis bajásšattai iežas sosiála agi ja sohkaheallid mielde. Dat attii nissonolbmuid maiddái váikkuhanválddi goađi sosiála ordnemii ja dákkár nissoniid váikkuhanváldi dihtto otne čielgasit girkolaš gárvodeamis.

Subjektaposišuvdna, masa Magga šattai earáid geahčastagaid dihte, ii leat bissovaš dahje lunddolaš. Dat šattai birrasis gos eará nissoniin lea váldi stivret gárvodannorpmaid. Dalle go Maarit Magga čájehii ođđa gávtti girkus ja vásihii dan dihte kontrolla boaldi geahčastagaid, de son seammás hástalii gárvodannorpma. Sonhan árvidii, mii váikkuhii kontrollii, *ártegis gákti*. Su gárvodeapmi lea váldegeavaheami nubbi bealli, mii ráhkada vejolašvuoda dahkat nuppe ládje normatiiva gárvodeami ektui (vrd. Valkonen 2009: 42). Nuppe dáfus Magga háliidii kontrollas fuolakeahhtá nannet iežas sajádaga ođđa servošis árgabeaivedoaimmaiguin, duddjomiin. Duodjekontrolla su dáfus čatná oktii su individuála daguid ja servodaga kollektiivvalaš vuordámušaid.

4 Olggušteapmi ja duššin navdin

Muhtumin duodjekontrolla sáhtta leat garas vaikko duojár livččii vaikko man čeahppi ja hálldašivččii árbevirolaš dieđuid ja dáidduid. Olggušteapmi lea garra

kontrollavuohki, mii bohtá ovdan Elli Maaret Helandera ovdaságas. Man birra olggušteamis lea gažaldat ja mo duojár dan giedahallá?

Elli Maaret Helander duddjo Davvi-Suomas goavdásiid ja ordne kurssaid main olbmot duddjojot daid. Helander lea jođihan maiddáid goavdása basuhan-dilálašvuodáid olbmuide geat háliidit duddjoma lassin vel eambo vásáhusaid. Helander muitala ovdaságastis mo son lea mánnávuoda rájes duddjon eadnái veahkkin:

Munnje duodji lea leamaš álo hui dehálaš. Lean unnivuoda rájes duddjon etniin, daningo mii leimmet gefes bearaš [...] ja eadni ealihii min duddjomiin. Go náitalin ja ožžon mánáid, de duddjon veháziid mielde bázi. Muhto dieđusge, go ledjen badjeolbmá eamit, de mus ledje olu duodjeávdnasat ja mun beroštišgohten dikšut sisttiid nu go lávejit. (Helander 2009.)

Sámenissonat leat álo ožžon dujiiguin lassidietnasa, nu maiddáid Helandera bearaš. Lei hui dábálaš, ahte nissonat čohkkájedje stobus ja gorro nuvttohiid boazosámiide ja eará báikkálaš olbmuide, muhtumin turisttaide. Boazosápmelačča eamidin Helandera dilli buorránii, go duddjonmateriálat, nu mo duoljit ja gápmasat ledje álkit oazžumis. Son beasai oahpásnuvvat sistedikšumii ja ovddidit iežas dáiddalaš beroštumiid. Son oahpai duddjot ovttas etniin ja dainna dáidduin son sáhtii joatkit duoji ovdánahttima. Duddjon lea dan muttus soabalaš dáidduid sirdásanproseassa, nu mo Porsanger ja Guttorm (2011) čálliba árbevirolaš dieđu oktavuodas. Helandera ovdasáhka hukse maiddáid diskurssa, mii legitimere, vuogadahtta su goavddisduddjoma:

Mus lea dakkár dáidu, ahte go mun oainnán gálvvu, de mun máhtán dahkat aivve seammalágana. Mun goarun biktasiidde nu ahte mun in goassige geavat minstariid, mun duddjon njuolga seamma ládje go lean oaidnán. [...] Mun lean perfekcionista beare duddjomis, in mun muđui nu perfekcionista leat. Dat [duodji] galgá leat bures dahkkon, nu ahte don sáhtát juohke guovllus geahččat ahte duodji lea ovddabealde dákkár ja maiddáid jorggobealde bures dahkkon. (Helander 2009.)

Čeahpes duojár máhtta hábmet molsašuddi luonddumateriálas dujiid mat leat čábbát oaidnit maiddáid jorggobealde. Goavdásiid, maid Helander duddjo, galgá ráhkadit nu ahte sisti ii fana dahje jána dalle go dat ii lea anus. Go duodji lea

maiddái jorggobealde bures dahkkon, de sáhttá duojár čájehit ahte máhttá deavdit ná sámeservodaga vuordámušaid duodjedáidduid ektui. Iežas duddjondáiddu vuoigadahttin oažžu lasi mearkkašumiid go geahččá viidáseappot makkár giela Helander geavaha.

Dat *huuhaa* lea boahtán mu eallimii. Mun oaivvildan, ahte dáigá [diida] lea šaddagoahtán mu eallimii [...] buohkat, geat leat *huuhaa*-olbmot, bohtet mu [duddjon- ja basuhan-]kurssaide. (Helander 2009.)

Huuhaa lea váttis jorgalit sámegillii, muhto dat mearkkaša juoidá mii ii leat duohta, juoidá pseudodiehtaga ja gielisteami gaskkas. *Huuhaa*-doaba geavahuvvo suomagielas dalle go hupmat jáhkus dahje duohta dieđu bonjadeamis. Dan sáhttá čilget sániiguin *dušši* dahje *joavdelas*. Go Helander muitalii goavdásiid basuhandilálašvuodáid birra, dasa eai buot seminára guldaleaddjit liikon. Okta guldaleaddji logaige semináras Helanderii ná: «Munnje dat goavddis lea bassi ášši. [...] mun in sáhtáše geavahit goavdása dákkár stuorra joavkkus, dat lea nu persovnnalaš.»

Dál Helandera duddjon ii leatge šat soabalaš proseassa, muhto ruossalas sámi servodaga ektui. Okta sivva manin su goavdásiid duddjon oažžu ná ruossalas vuostáiváldima, boahtá Suoma beale turismaindustriijas. Dat lea jo guhká vuovdán mátkemuittuid mat sulastahttet sámiid dološ goavdásiid. Turisttaide dat ovddastit vássán áiggi eksotihka, muhto sápmelaččat leat loavkašuvvan go sámiid vuoŋŋalaš kultuvrra atnet boastut ávkin. Seminára guldaleaddjái lei váttis dohkkehit Helandera goavdása geavahanvuogi, go dat ii su mielas gudnejahtán sámiid dološ oskku. Nubbi sivva manin Helandera duddjon hukse konfliktta, lea suomagiela metafora *huuhaa* mainna son geahččala geahpidit negatiiva miellagovaid mat bohtet goavdásiid duddjomis. Son lea vásihan negatiiva doaladumiid maiddá iezas ruovttuguovllus iige sutnje lean ávkin datge ahte son hálddaša maiddá árbevirolaš dujiid.

[...] sii [fuolkkit] leat lestadiánalaččat ja justa dat goavddis lea sin mielas noaidevuohta ja suddu. Moadde jagi áigi mun oidnen su [fuolkki] doppe [...] gilis ja dieđusge mun vihken ahte mun dearvvahivččen su, muhto son garvvii mu, dat viegai báhtui ja garvvii mu guhkkín! Dalle mun árvidin ahte a-há, dat lea dál dat. [...] vaikko mun finan girkus, nu sii doivot mun lean dego biro doppe girkus. (Helander 2009.)

Helandera ruovttuguovllus lestadianismmas lea leamaš dehálaš sadii servoša sosiála eallimis, ja son gáddáge ahte olbmot garve su ja atne su suddolažžan lestadianismma dihte. Son dovdá dakkár láhttema garra olggušteapmin, mii čuoheá sutnje olmmožin, go *sii doivot mun lean dego biro doppe girkus*. Osku ii goittotge vealttakeahtta leat álo beare sivvan dasa ahte Helandera duddjoma hilgot. Lestadianisma lea buktán mielddis báikkálaš servošiidda ođđalágan vugiid kontrolleret servoša eará lahtuid. Ovdal risttalaš autoritehtat stivrejedje olbmuid daguid ja vieruid, muhto dál servoša lahtut kontrollerejit vieruid mat lea šaddan norbman. (Lehtola 2012: 123; Valkonen 2013: 219.) Dat boahdá oidnosii maiddá Helandera jurdagiin:

[...] dál, go mun orun suomelaš servošis, mun lean addán lobi alcesan leat jur dákkár go mun lean, jur nie iešlágan go jo lean. [...] jos mun orošin Sámis inge oččoše dahkat maid háliidan [...] ferten okto suoli jurddahallat [...] dalle livččen gal lihkuheapme. (Helander 2009.)

Dalle go Helander duddjui etniinis árbevirolaš dujiid, son barggai iežas servoša várás ja duddjodettiin son čuovui servoša norpmaid. Dilli rievddai go son duddjogodii dujiid maiguin ii šat gulahallan servodaga olbmuiiguin. Servodaga lahtut vigget dahkat su duddjoma duššin ja nu son dahká iešge go uhcáša iežas duddjoma joavdelassan dahje nugo suomagillii atná tearpma, *huhuhaan*. Sosiála kontrollan olggušteapmi lea garra váldegeavahanvuohki, mii bidjá duojára vuoi-gadahttit iežas duddjoma ja juobe ráddje su sosiála vuorrováikkuhusa earáiguin.

5 Albma duoji gáibádus ja hábmen

Duodji ja duddjon leat kultuvrralaš proseassat mat leat jođus olles áigge. Sáme-giela rikkis duodjeterminogijja addá olu dieđuid daid proseassaid birra ja muitala manin muhtin duodji lea dakkár go dat odne lea (Guttorm 1997: 99). Duodje-namahasat buktet oidnosii maiddá norpma maid mun dás gohčodan *albma duoji* norbman. Mii dasto lea albma duodji, mo dat kontrollerejuvvo ja maid albma duoji norbmakontrolla mearkkaša hábmejeaddjái?

Albma duodji meroštallojuvvui buorrin duodjin 1950-logus, go Ruota beale sámeorganisašuvnna Same Ätnama duodjelávdegoddi ovttas Sámi álbmotalla-skuvllain meroštalai buori sámi duoji kriteraid. Ulbmilin lei dahkat earu sámi

duoji ja ruottelaš *hemslöjda* gaskkas, muhto maiddá ráhkadit duoji árvoštallanmihttomeriid duodjegilvohallamiid várás. Ulbmilin lei maiddá oahpahit sámii-de mii lei buorre, dohkálaš duodji. (Guttorm 2010: 93–94; S-M. Magga 2010: 28.)

Dát buori duoji kriterat leat ain muhtin muddui anus davviriikkalaš Sámi Duodji -mearkka njuolggadusain, main meroštallet árbevirolaš duoji iešvuodaid, materiálaid ja teknikaid (*SD-mearkka njuolggadusat*). Virggálaš njuolggadusat, čájáhusat ja duodjekurssat leat formála kontrollavuogit, maiguin árbevirolaš duodji ja dan rievdadusat hálddašuvvojit. Duodjeásahusat barget sámi servodaga vuordámušaid vuodul ja servodat dárbbáša ásašahusaid duoji ovddideapmái ja suodjaleapmái. Dat dagaha dán, ahte formála ja eahpeformála kontrollera rájáid ii sáhte čielgasit meroštallat. (Vrd. Innes 2003: 5–7.)

Maarit Magga ovdaságas bohtet ovdan duoji rievddanmutter liigenamahusaiguin maid son lea ieš addán iežas dujiide. Son seammás speadjalastá virggálaš duodjemoštallamiid ja albma duoji norpmaid liigenamahusaide:

[...] mis sápmelaččain dáidá leat dakkár málle šaddan almmolaččat dohkkehuvvon, ahte dievdduid sistebuvssat gorrojuvvojit fabrihkkánáhkis [...] na vuoddagatge leat dás mus fabrihkkavuoddagat [...] ja dat min favorihattat, njunehis nuvttohat. (M. Magga 2009.)

Maarit Magga namuhan duojit spiehkastit árbevirolaš duojis: *fabrihkkánáhkki*, *fabrihkkavuoddagat* ja *njunehis nuvttohat*. Dát namahusat čujuhit árbevirolaš dujiide, vaikko dat leat duddjojuvvon odđa materiálain ja odđa vugiiguin. Olbmot dohkkehut álkibut árbevirolaš duoji rievddadeami, jos das lea ávki olbmuid árgabeaivvi eallimii (Guttorm 2010: 162). Olbmot fas eai dohkket duodjerievdadusaid, jos sii eai ipmir duoji kodaidd:

[...] de lea suohtas oaidnit mo earát meroštallet. [...] mus ledje duojit čájáhusas Jyväskylä jagi dassái. Mus ledje doppe dakkár árbevirolaš gálssohat, muhto mun ledjen njuorjonáhkis gorron daid ja dain lei ruoná njálbmeláddi. Nugo lean gullan, de dat gálssohat gohčoduvvojedjege njuorjojeansan. (M. Magga 2009.)

Sihke materiála- ja ivdneválljemat spiehkastedje dál menddo olu árbevirolaš gálssohiin maid olbmot lávejedje goarrut Magga ruovttuguovllus. Earát kategoriserejedje njuorjonáhkis gorrojuvvon gálssohiid albma duoji olggobeallái, go

dat rihkko servoša albma duoji norpmaid. Albma duodji čujuha dán oktavuodas sogaid ja orrunguovlluid kodaide, maid sohka ja guovllu olbmot máhttet lohkat ja dulkot.

Albma duoji norbma guoská maid sápmelaš hábmejeddjiide, geat barget aivve earálágan buktagiiguin go árbevirolaš dujiiguin. Industriija hábmejeaddji Seija Ranttila lea guhká hábmen govaid tekstiillaide Suoma tekstiilaindustriijas. Su hábmen govaid ivnnit ja namat bohtet sáme kultuvrras. Gálvvuid namat leat leamaš ovdamearkka dihte *Kebne*, *Árran* ja *Ulda*, maiguin Ranttila lea háliidan giddet olbmuid fuomášumi Sápmái. Tekstiilaid namat leat diedusge leamaš maiddái stuorra tekstiilafitnodagaid márkanastinvuogit. Namat huksejit tekstiillaide identitehtaid ja máidnasiid: sáme kultuvra lea eksotalaš earenomážit olgoriikkalaš ostiide, ja máidnasat jođihit gálvvu buorebut.

Ranttila (2009) muitala ahte go son mátkkoštii eará álgoálbmogiid luhtte, de son álggii áibbašit ruovttoluotta su sámi ruohttasiidda.

De ovttá ránes árgabeaivve ledjen boahtime barggus ruoktot. Jurddašin, ahte vuoi gáfat go dáppe visot leat nu rátnásat, oaivvis šurai ja biillat vudje. De fáhkkestaga, in dieđe mii engeliid dat lei, muhto almmái, geas lei Eanodatgákti badjelis, čuočču johtolatčuovggain ja dat gal lei jáhkemeahttun oaidnit! Mun smihtten ahte gosa mun lean guođđán dan mu [...] ahte mushan lea juoidá hui divrras. Mun máhccen dákkaviđe mu bargolatnjii ja duddjogohnten hearvabáttiiguin. (Ranttila 2009.)

Gávttahas olmmoš johtolatčuovggain muittuhii Ranttila man guhkás son lei gáidan eret sámi kultuvrras. Dan dáhpáhusa maŋŋá son vuodđudii fitnodaga ja *Ságat*-nammasaš gálvomearkkain son hábme ja duddjo činahantekstiilaid, lávkaid ja boahkániid. Ságat-gálvomearkka duojit leat hervejjuvnon hearvabáttiiguin nugo Eanodat-mállet gákti.

Ranttila lei jo mánnávuodas oahppan ahte dihtolágan gávttit gullet dihto guovlluide. Dannai son lei oahppan ahte gávtti ii sáhte hervet mo beare ja ahte eará guovlluid málliid ii oaččo seaguhit oktii. Son ieš geavaha Ohcejot-mállet gávtti masa hearvabáttit eai gula. Son goarru iežas fitnodagas biktasiid ja eará dujiid Eanodaga hervenmálle mielde vaikko ieš lea nuorttabeale olmmoš. Eahpeformála gákteárbevieru ja maiddái duodjeservviid formála njuolggadusaid (gč. Laiti ja earát 2010) mielde dakkár meannudeapmi livččii veadjemeahttun, ja danin son vehá balai Eanodaga olbmuid reakšuvnnain iežas dujiid hárrái:

[...] datge lea dákkár hávskes mitalus manin mun lean liikostan Eanodahkii, go mus [...] mánnávuodas son [nieida] lei álo mis guossis ja mun nu hárdášuvven go [nieiddas] lei nu finna gákti ja mis lei dat oktageardánis Ohcejotmállet gákti. [...] ballen veháš ahte maid earenomážit Eanodaga olbmot dan birra dadjet [go anán hearvabáttiid]. Ja dieđusge sápmelaččat, ahte leago dat áššálaš go lean iešge eallán dan áigge ahte lei hui dárkilvuohta das ahte ii ožžon bidjat ovttage hearvva menddo olu [...] dasto dat turistagálvoášši ahte hui čavgadit galggai doallat árbevierus gitta. (Ranttila 2009.)

Ranttila smiehttá ahte leatgo su duojit *áššálaččat*, ja son čujuha turistagálvvuide. Duddjomis lea várran dat ahte duodji šaddá mátkemuitodingga kategoriijai. Suomas Lappi 'Lapland' -eksotihkka, vuovdá bures turistaindustriijas ja turistagálvvut gilvalit sámi dujiiguin. Vai duojár birgešii, ferte son bures dovdat turistagálvuu ja albma duoji erohusaid. Čuolbman lea mo sihkkarastit dan ahte sámeservodatge oaidná earu, maid son lea dahkan hábmema ja turistagálvuu gaskii. Lihkostuvvágo hábmen gulahallat sámi servodagain vai gáddetgo olbmot ahte hábmen lea turistaruska? Ranttila ballu lei dušši, go Suoma sámeduodji -searvi válddii su gálvvuid duodjegávpái:

[...] dasto lea dieđusge hirbmat somá go dat Sámi Duodji [duodjesearvi Anáris] dohkkehii dan duodjin, ja muhtin láhkái áigi lea láddan dákkár eambo modearna hábmemii maiddái ja dakkár earálágan oainnuide sáme kultuvras. (Ranttila 2009.)

Sámi Duodji -searvi dohkkehii Ranttila hábmema duodjegávpái árbevirolaš dujiid báldii ja čájehii, ahte dat eai gula turistagálvuu kategoriijai. Searvi geavahii maiddái institutionála váikkuhanválddi das, go čájehii ahte Ranttila sáhttá doaimmat sápmelaš hábmejeaddjin, vaikko orruge guhkkín sáme guovllu olggobealde. Seija Ranttilai lei ásahusa formála kontrolla doarjja dehálaš ja duodjekontrolla lei sutnje positiivvalaš mearka das ahte su dujiin lea mearkkašupmi sápmelaččaide.

6 Loahpahus

Lean dán artihkkalis giedahallan duoji sosiála kontrolla duojáriid vásáhussan. Searvvuš hukse ja bisuha norpmaid ja kontrollere, ahte servoša lahtut láhttejit

norpmaid mielde. Geahčastagain kontrollerejit duojára sosiála ja kultuvrralaš dáidduid, mat dán artihkkala ovdamearkkain gullet oktii duddjondáidduiguin. Dakkár duojár gii lea bajásšaddan sámi servodagas, oahppá ahte duodjekontrolla gullá sosiála eallimii. Son oahppá geavahit duddjomis kodaidd maid olbmot birra-sis dohkkehit. Dalle duojár addá iežas persovnnalaš dáidduid servošii buorin ja dan geavahussii.

Olggušteapmi lea servoša garra kontrollavuohki, mainna duojár ieš dahje su duojit hoigaduvvojit servoša olggobeallái. Dákkár dáhpusain sosiála kontrolla sáhtta doaibmat olbmo vuostá ja bidjat ovttaskas duojára sajádahkii gos son galgá juoga ládje čilget ja vuoigadahttit iežas kultuvrralaš ja sosiála gelbbolašvuodaid. Sosiála kontrolla goittotge fállá earenoamážit nissonduojáriidda arena gos daid gelbbolašvuodaid sáhtta geahččaladdat sihke kontrollerejeaddjin ja kontrolla objeaktan.

Garra kontrolla gáibida duojáris dakkár luonddu ahte son ii beroš das, muhto nagoda ovddidit hutkáivuoda. Nugo artihkkalis boahtá ovdan, garra kritihkka dahje garra duodjekontrolla sáhtta dagahit dan, ahte duojárii lea álkit bargat ruovttuovllu olggobealde. Dattege hutkáivuoha sáhtta riegádit jura dakkár birra-sis gos normatiiva ráját leat čavgat. Dalle duojár hukse kontrolla ektui vuostefámu mii lea ealli sámi kultuvrra eaktu. Duoji sosiála kontrolla addá maid duojáriidda signálaid das ahte sii gullet sámi servodahkii, vaikko orošedje sámi guovllu olggobealde. Earenoamážit duodjeásahusaid formála, albma duoji norbma hukse váikkuhanválddi dasa mo eará sápmelaččat oidnet duojáriid ja sin dujiid.

Gáldut

Informánttat

Helander, Elli Maaret 2009: *Vieläkö rummussa on taikaa?* [Velgo goavddis doalvu duon ilbmái?] Sámi álbmotbeaivvi seminára ovdasáhka 6.2.2009: Giellagas-instituhta arkiiva BI.2.016. DVD1. <<https://www.facebook.com/ElliMaaretHelanderDuodji?ref=profile>> (18.10.2014).

Magga, Maarit 2009: *Elämäntapana duodji. Nykyaikaa vai perinnettä?* [Duodji eallinvuohkin. Dálááigi vai árbevierru?] Sámi álbmotbeaivvi seminára ovdasáhka 6.2.2009: Giellagas-instituhta arkiiva BI.2.016. DVD2. <<https://www.facebook.com/DesignMaaritMagga?ref=profile>> (18.10.2014).

Ranttila, Seija 2009: *Tuntureilta tehtaisiin ja takaisin*. [Duoddariin fabriikkaide ja ruovttoluotta.] Sámi álbmotbeaivvi seminára ovdasáhka 6.2.2009: Giellagas-instituhta arkiiva BI.2.016. DVD1. <www.sagat.fi> (18.10.2014).

Girjjálašvuohta

- Alasuutari, Pertti 1995: *Researching culture. Qualitative method and cultural studies*. London: Sage Publications.
- Dunfeld, Maja 2006: *Tjaalehtjimmie. Form og innhold i sørsamisk ornamentikk*. Snåsa: Saemien Sijte.
- Gee, James 2011: *An introduction to discourse analysis. Theory and method*. New York: Routledge.
- Guttorm, Gunvor 1997: Duodji ja sosialiseren. Duodjeestetihkka ja geavaheami estehtalašvuohta. – Asta Balto (doaimm.), *Diehtu ja gelbbolašvuohta Sámis. Sámi skuvla šaddamin. Sámi oahpposuorggi diliin*. Kárášjohka: Davvi Girji. [85]–101.
- Guttorm, Gunvor 2010: *Duodjáriis duojárat. Duddjon ealiha duodjedigaštallama. Artihkkalčoakkáldat*. Kárášjohka: Davvi Girji.
- Guttorm, Gunvor 2011: Árbediehtu (Sami traditional knowledge) – as a concept and in practice. – Jelena Porsanger & Guttorm Gunvor (doaimm.), *Working with Traditional Knowledge: Communities, Institutions, Information Systems, Law and Ethics. Writings from the Arbediehtu Pilot Project on Documentation and Protection of Sami Traditional Knowledge*. Dieđut 1/2011. Guovdageaidnu: Sámi allaskuvla. [59]–76.
- Hall, Stuart 1997: *Representation: cultural representations and signifying practices*. London: Sage Publications.
- Hirvonen, Vuokko 1999: *Sámeeatnama jienat. Sápmelaš nissona bálggis girječállin*. Guovdageaidnu: DAT.
- Innes, Martin 2003: *Understanding social control. Deviance, crime and social order*. Crime and justice. Buckingham: Open University Press.
- Laiti, Petteri & Musta, Aune & Näkkäljärvi, Anne-Maria & Näkkäljärvi-Jompanen, Marja & Saijets, Maire & Triumf, Rauna (doaimm.) 2010: *Suomá sámmimáccuheh. Lääddjånnam sää'mpihttáz. Suoma sámegeávttit. Suomen saamelaispuvut*. [Anár]: Sámi Duodji.

- Lehtola, Veli-Pekka 2012: *Saamelaiset suomalaiset. Kohtaamisia 1896–1953*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1351. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Likki, Tiina & Staerklé, Christian 2014: A Typology of Ideological Attitudes Towards Social Solidarity and Social Control. – *Journal of Community & Applied Social Psychology* 24 (5): 406–421.
- Länsman, Anni-Siiri 2004: *Väärtisuhteet Lapin matkailussa : kulttuurianalyysi suomalaisten ja saamelaisten kohtaamisesta*. Oulu: Puntsi.
- Magga, Maarit 2002: *Sámi nisnonolbmuid identitehta gárggiideapmi. Eallingearde- dutkamuš Nuorta-Eanodaga servodatlaš nuppástusain 1940–2000*. Pro gradu -tutkielma, Saamen kieli ja saamelainen kulttuuri, Giellagas-instituutti, Oulun yliopisto.
- Magga, Sigga-Marja 2010: *Vapauden rajat ja ulottuvuudet. Kirjoittamattomat säännöt duodjin ja saamelaisen muotoilun mahdollisuuksina ja rajoittajina*. Pro gradu -tutkielma, Saamelainen kulttuuri, Giellagas-instituutti, Oulun yliopisto.
- Pietikäinen, Sari & Dufva, Hannele 2006: Voices in discourses: Dialogism, Critical Discourse Analysis and ethnic identity. – *Journal of Sociolinguistics* 10 (2): 205–224.
- Pietikäinen, Sari & Mäntynen, Anne 2009: *Kurssi kohti diskurssia*. Tampere: Vastapaino.
- Porsanger, Jelena & Guttorm, Gunvor 2011: Árbediehtu-fágasuorggi huksen. Building up the Field of Study and Research on Sami Traditional Knowledge (árbediehtu). – Jelena Porsanger & Guttorm Gunvor (doaimm.), *Working with Traditional Knowledge. Communities, Institutions, Information Systems, Law and Ethics. Writings from the Arbediehtu Pilot Project on Documentation and Protection of Sami Traditional Knowledge*. Dieđut 1/2011. Guovdageaidnu: Sámi allaskuvla. [13]–57.
- SD-mearkka njuolggadusat*. <<http://www.saamicouncil.net/?depid=1505>> (15.10.2014).
- Seppänen, Janne 2001: *Katseen voima. Kohti visuaalista lukutaitoa*. Nuorisotutkimusverkosto 17. Tampere: Vastapaino.
- Somby, Seija Risten 2011: Rituaaliset ruumiit – saamelaisnuorten pukeutuminen konfirmaatioissa. – *Nuorisotutkimus* 29 (1): 3–17.
- Valkonen, Sanna 2009: *Poliittinen saamelaisuus*. Tampere: Vastapaino.

Valkonen, Sanna 2013: Lestadiolaisuuden jäljet saamelaisnaisten elämässä. – Tapio Nykänen & Mika Luoma-aho (doaimm.), *Poliittinen lestadiolaisuus*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 206–244.

The gaze, shunning and demand of proper duodji – the control of duodji as experienced by Saami craft workers

This article explores the ways in which Saami craft workers experience the control of *duodji* (Saami crafts) and what this control means to the Saami community. The term *duodji* refers to clothes, different kinds of utensils, jewelry, etc. and is a very old tradition among the Saami. Duodji includes a great deal of norms and rules that the Saami communities maintain and control. Craft workers learn to pay heed to this control. The research material in this article is based on three seminar speeches held in 2009 on Saami National Day.

The focus of this article is on the ways in which the Saami control the norms of duodji. One of these is *geahčastat*, the gaze, which the craft worker feels on their cheeks or back. Craftsmanship is a highly distinguished skill, especially among Saami women. This silent look controls (especially female) craft workers' Saami cultural and social skills. It contributes to how well the artisan is able to fulfill both practical and communicative needs of the Saami community.

The other way of controlling duodji norms is *olggušteapmi*, shunning. Shunning can manifest itself in the renaming of duodji with a name that categorizes it outside the traditional duodji. Terminology in Saami relating to duodji is very rich, revolving around the materials but also the processes of the developing duodji. Shunning is rather a harsh form of control, as it has the power of making the craft worker subjected to shunning feel otherness in relation to their society. However, the control of duodji is not only a negative experience. It can be an indicator of belonging to the Saami community. As long as craft workers experience some kind of control by their fellow Saami, it reasserts their sense of belonging to the Saami community.

Keywords: social control, duodji, norm, gaze, shunning

SIGGA-MARJA MAGGA

University of Oulu

sigga-marja.magga@oulu.fi